

PODÍL CHEMICKÉHO VOJSKA NA EKOLOGICKÉ VÝCHOVĚ A VZDĚLÁVÁNÍ VOJENSKÝCH SPECIALISTŮ

Ochrana a tvorba životního prostředí se postupně a neodvratně stává nedílnou součástí života moderního člověka, člověka všestranně vzdělaného, připraveného řešit problémy komplexně a s maximálním citem pro zachování rovnováhy v okolním prostředí. Výchova člověka takových kvalit se objektivně musí odrazit i v obsahu jeho celoživotního vzdělávání.

Armáda, vzhledem ke svému obecně destruktivnímu poslání, je bohužel často chápána jako škůdce (ničitel) životního prostředí nebo v nejlepším případě jako činitel neutrální, potenciálně však více záporný než kladný. Obdobně je nazíráno i na chemické vojsko, které je nedílnou součástí armády. Ve skutečnosti se však chemické vojsko svým posláním z armády výrazně vyděluje. Nemá totiž za cíl ničit životy nebo materiální hodnoty protivníka, ale výhradně chránit vlastní vojska a vytvářet jim podmínky pro činnost v radioaktivně a chemicky kontaminovaném prostředí. V podmínkách vedení bojové činnosti se zpravidla jedná o extrémní stupeň kontaminace, ale podobnost a blízkost problematiky řešené v chemickém vojsku a v oblasti ochrany životního prostředí je zřejmá.

K hlavním úkolům chemického vojska totiž patří:

- * monitorovat radiační a chemickou situaci v prostorech činnosti vojsk,**
- * organizovat individuální a kolektivní ochranu vojsk před účinky radioaktivních a toxických látek,**
- * dekontaminovat techniku, materiál, osoby, objekty a terén,**
- * maskovat vojska dýmem.**

S výjimkou použití dýmu, se jedná o činnost, kterou bychom mohli charakterizovat jako "ekologii velmi blízkou". Jedná se totiž o zjišťování přítomnosti různých toxických a radioaktivních látek v ovzduší, na terénu, technice a materiálu, ochranu lidí před těmito látkami a nakonec i likvidaci nebo alespoň odstranění těchto látek

z různých prostředí. Úkolům chemického vojska samozřejmě odpovídá příprava jeho příslušníků a materiálně-technické zabezpečení. Jinými slovy, chemické vojsko je od svého vzniku cílevědomě připravováno a taky vybaveno technikou, přístroji a materiálem, které lze úspěšně využívat při ochraně životního prostředí.

Chemické vojsko tak disponuje řadou výhod a předpokladů zapojit se úspěšně a efektivně do práce v oblasti ochrany životního prostředí. K těmto předpokladům lze zařadit zejména:

- a) **Organizovanost a akceschopnost** sil a prostředků (štábů a jednotek) chemického vojska vyplývající z jejich pevné organizační struktury, přesné a pevné podřízenosti.
- b) **Odbornou a psychickou připravenost** příslušníků chemického vojska k řešení nejsložitějších úkolů i v podmínkách extrémní kontaminace. Cílevědomá příprava k takové činnosti, rozvíjení a upevňování potřebných návyků pravidelným výcvikem.
- c) **Vybavení speciální technikou a přístroji**, které lze využít i při plnění různých úkolů v oblasti ekologie, například prostředky monitorování radiační a chemické situace, prostředky individuální a kolektivní ochrany osob, prostředky dekontaminace, atd.
- d) **Rozvinutou vědecko-výzkumnou základnu** řešící kromě jiného i vědecké úkoly ekologického charakteru nebo úkoly úzce související.

Proto je logické, že orgány chemického vojska se aktivně zapojují do řešení ekologických otázek (problémů) v podmínkách armády. Jejich aktivita se zaměřuje:

1. Na řešení ekologických problémů uvnitř chemického vojska.
2. Na součinnost při řešení celoarmádních ekologických problémů, případně i vybraných problémů v občanských (civilních) oblastech života, např. radiačních a chemických havárií, apod.

Konkrétně se chemické vojsko může podílet na řešení ekologických problémů zejména v otázkách:

- * monitorování radiační a chemické situace, dozimetrie radioaktivního záření, indikace a měření koncentrace toxických látek,
- * ochrany osob v kontaminovaném terénu nebo při práci s toxickými látkami,
- * modelování radiační a chemické situace po radiačních a chemických haváriích a jejího vlivu na činnost osob,
- * odstraňování (likvidace) radioaktivních a toxických látek,
- * dekontaminace osob, techniky, materiálu, objektů a terénu s využitím prostředků Armády ČR,
- * organizace a činnosti skupin řízení (krizových štábů) a chemických jednotek při zásahu v prostorech radiačních a chemických havárií.

Dílčím problémem, který byl taky řešen, je podíl chemického vojska na ekologické přípravě studentů vojenských vysokých škol. V souladu s reorganizací armády i vojenského školství se možnosti chemického vojska k dnešnímu dni

zkonzcentrovaly do působení dvou pracovišť, a to katedry chemického vojska a speciální chemie VVŠ PV ve Vyškově a katedry chemického vojska Vojenské akademie v Brně.

Katedra chemického vojska Vojenské akademie v Brně je odbornou katedrou Fakulty velitelské a štábní. Zabývá se pedagogickou a vědeckou činností ve studijních a vědních oborech taktického a vojensko-technického zaměření.

Rozvíjí vědeckou činnost ve vědních úsecích Bojové použití chemického vojska a chemické zabezpečení a Zbraně hromadného ničení a ochrana proti nim. Přípravuje důstojníky v systému akademických kurzů ve studijním oboru Řízení obrany státu, specializace Bojové použití chemického vojska a chemické zabezpečení a v systému postgraduálního studia ve dvou studijních oborech, navazujících na již vzpomenuuté vědní obory. Dále se podílí na přípravě studentů vojensko-inženýrského studia ostatních fakult a Zahraničního školicího institutu Vojenské akademie v oblasti chemie a speciální chemie.

Poprvé se problematika ekologie ve studijních programech Fakulty velitelské a štábní objevila v roce 1991 při tvorbě programů akademických kurzů a nového typu postgraduálního (doktorandského) studia.

V akademických kurzech je výuka zaměřená na zákonná ustanovení a požadavky vojenských předpisů v oblasti ochrany životního prostředí, organizací a povinnosti ekologických orgánů a velitelů v armádě, činnost vojsk ve světle ekologické problematiky, formy a metody ekologického vzdělávání a výchovy, hospodaření s ropnými produkty, používání vojenské techniky a činnost ve vojenských výcvikových prostorech a cvičištích, charakteristiku možných průmyslových kontaminantů a jejich likvidaci, úkoly a možnosti armády v likvidaci ekologických havárií, organizací monitoringu a ochrany životního prostředí. Jak ukazuje **tabulka**, v akademických kurzech je ekologické problematice věnováno od 10 do 30 hodin, což představuje přibližně 1 až 3 % z celkového počtu hodin výuky. Přitom počet hodin u chemických specializací je v porovnání s ostatními specializacemi dvojnásobný až třínásobný.

Cílem výuky ekologické problematiky v akademických kurzech je:

1. Seznámit studenty se základními problémy ochrany životního prostředí a získat je pro aktivní účast v této činnosti, včetně účasti na ekologické výchově v armádě.
2. Naučit budoucí velitele a příslušníky štábů vojenských útvarů, svazků a svazů řídit činnost a výcvik vojsk s ohledem na požadavky k ochraně životního prostředí.

Postgraduální doktorandské studium chemické specializace se věnuje ekologické problematice daleko hlouběji. Studující mají možnost si zvolit z řady fakultativních předmětů, které se bezprostředně věnují ekologickým tématům nebo alespoň tematické úzce související. Zejména ve vědním úseku ZHN a ochrana proti nim si lze, pro příklad, vybrat z následujících fakultativních předmětů: Vybrané stati z ekologie; Monitorování toxických látek; Aplikovaná dozimetrie; Speciální analytické metody; Jaderné zbraně a problematika radiačních havárií; Chemické zbraně a problematika chemických havárií; Individuální a kolektivní ochrana; Technické prostředky odstraňování následků použití ZHN, radiačních a chemických havárií. Každý z uvedených předmětů je vyučován v rozsahu 50 hodin. Podíl výuky věno-

vané ekologii pak může v prvních dvou až třech letech postgraduálního studia dosáhnout přibližně až jedné čtvrtiny z celkového počtu hodin.

Rozsah výuky ekologie na Fakultě velitelské a štábní Vojenské akademie

Tabulka

Poř. čís.	Studium			Výuka ekologie		Poznámka
	Druh	Trvání	Specializace	Počet hodin	Podíl v %	
1. a)	Akademické kurzy	11 měsíců	chemická	24	2	V rámci povinných předmětů.
b)	I. stupně		ostatní	12	1	
2. a)	Akademické kurzy	11 měsíců	chemická	30	3	
b)	II. stupně		ostatní	10	1	
3. a)	Postgraduální	3 - 5 let	chemická oper. tak.	30 - 40	5 - 6	V rámci fakulta- tivních předmětů.
b)	doktorandské		chemická voj. tech.	120 - 150	19 - 23	

Cílem je připravit pro armádu vědecké a vědecko-pedagogické pracovníky schopné tvůrčím způsobem řešit různé problémy jak v oblasti operačně taktické, tak vojensko-technické, v potřebných ekologických souvislostech.

Výuka ekologie je interdisciplinární záležitostí. Proto se na ní kromě příslušníků chemického vojska podílejí i pracovníci jiných odborností. Na Vojenské akademii to jsou konkrétně pracovníci katedry týlu, fyziky a specialisté z Výzkumného ústavu materiálu, vojenské chemie a maskování v Brně. Všechna uvedená pracoviště mají zájem o další zkvalitnění, a podle potřeby i postupné rozšíření, dané výuky. Proto i katedra chemického vojska Fakulty velitelské a štábní Vojenské akademie v Brně ráda naváže spolupráci s jinými katedrami, institucemi i jednotlivci, kteří mají zájem o výměnu zkušeností a informací z oblasti výuky ekologické problematiky.